

КИЇВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ІНСТИТУТ КУЛЬТУРИ

На правах рукопису

ШАРАФУДІН

ОСНОВНІ ПІДХОДИ ДО СТВОРЕННЯ СИСТЕМИ
ПІДГОТОВКИ БІБЛІОТЕЧНИХ КАДРІВ НА МАДАГАСКАРІ

05.25.03 - бібліотекознавство і бібліографознавство

Автореферат
дисертації на здобуття наукового
ступеня кандидата педагогічних наук

Київ - 1994

Дисертацією є рукопис

Робота виконана в Київському державному інституті культури

Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, доцент
ІЛЬГАНАСЬВА Валентина Олександрівна

Офіційні опоненти;

1. Доктор психологічних наук БОНДАРЕНКО Олександр Федорович
2. Кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник
СЛОБОДЯНИК Михайло Семенович

Провідна організація – Інститут підвищення кваліфікації
працівників культури України

Захист відбудеться о 14⁰⁰ год. 29 червня 1994 р. на засі-
данні спеціалізованої вченої ради К 01.34.01 при Київському
державному інституті культури /м.Київ, вул.Шорса, 36/

З дисертацією можна ознайомитися у бібліотеці Київського
державного інституту культури /м.Київ, вул.Шорса, 36/

Автореферат розісланий "27" 05 1994 року

Вчений секретар
спеціалізованої вченої
ради

КОВАЛЕНКО Н.В.

ЛНБ України ім.В.Стефаника

00777525 (X)

ЛНБ ім. В. Стефаника
України

I. ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

У державі Мадагаскар відбуваються політичні, економічні і культурні перетворення. Важливе значення для реалізації планів національного розвитку має рівень функціонування документально-інформаційних комунікацій, складовою частиною яких є бібліотеки. Для того, щоб виконувати завдання, які ставить суспільство перед цими спеціальними організаціями, вони повинні мати високопрофесійні кадри. Потреба у таких спеціалістах гостро відчувається у країні, тим більше що на Мадагаскарі відсутня система підготовки бібліотекарів. Підготовка бібліотечних кадрів здійснюється за кордоном. Міністерством культури Мадагаскару поставлено завдання вивчити можливості створення власної системи підготовки спеціалістів для бібліотек і органів НТІ.

Державна політика у галузі бібліотечно-інформаційної освіти знаходиться у стадії формування. Як відомо, державна політика відносно різних галузей діяльності, у тому числі освіти, включає у себе визначення цілей, пріоритетів, засобів у залежності від можливостей, перспектив соціально-економічного розвитку країни. У цілях, перш за все, відбиті потреби суспільства, які знаходять виявлення у різних програмах. Передбачається також визначення основних напрямків розвитку освіти, а також форм, методів навчання, управління розвитком освіти і її підсистем, програмування і організацію. Соціальна політика на перших порах може виявитися у вигляді державного замовлення і доводитись до населення країни у постановках, замовленнях на дослідження та інших формах.

Актуальність дослідження має для країни безпосереднє значення, проте тема дисертації виходить за межі вузько інноваційного характеру. У теперішній час проблема підготовки кадрів привертає увагу фахівців різних країн, з різним рівнем розвитку. Це пояснюється не тільки внутрішніми причинами, які викликані невідповідністю організації діяльності бібліотечних закладів вимогам сучасного рівня розвитку організації і використання інформації. Склались такі зовнішні умови функціонування бібліотечних закладів і бібліотечно-інформаційних систем, які можна розглядати на рівнях глобального і місцевого впливу на діяльність і професійну освіту.

Актуальним є й пошук моделей систем підготовки бібліотечно-інформаційних кадрів для країн, де відбуваються суттєві соціально-політичні, соціально-економічні, культурні зрушення. Ці обставини зближують ситуації вирішення проблем в Україні і на Мадагаскарі. В цих країнах, на наш погляд, сформувались необхідні передумови для пошуків нових підходів до створення системи підготовки спеціалістів у бібліотечно-інформаційній сфері і вироблення нової державної політики до цієї справи.

Об'єктом дисертаційного дослідження є система підготовки бібліотечних кадрів на Мадагаскарі.

Предметом є вивчення соціально-культурних умов і можливостей моделювання та створення системи підготовки бібліотечних кадрів на Мадагаскарі.

Розробленість теми у Мадагаскарі комплексних досліджень, орієнтованих на створення системи підготовки бібліотечних кадрів, раніше не проводилось. Саме тому при вирішенні цього завдання дисертант використовував результати досліджень у різних країнах світу. Надзвичайно корисними для автора є роботи по вдосконаленню системи бібліотечної освіти в Україні Л.З.Амлинського, В.С.Бабича, О.П.Довгополоу, В.О.Ільганаєвоу, Л.П.Каліберди, Е.А.Медведєвоу, К.Т.Селіверстовоу, В.К.Скнар, З.І.Скоблєцовоу, М.С.Слободянича, А.С.Чачко та інших.

У роботі зроблений аналіз результатів досліджень з питань вищої бібліотечної освіти, що проводились Московським державним інститутом культури, Санкт-Петербурзьким державним інститутом культури на тему: "Бібліотечна професія: сучасний стан і перспективи розвитку" /1989-1991 рр./, матеріалів НДР кафедри бібліотекознавства Харківського державного інституту культури /1989-1992 рр./.

Розробці методологічних, теоретичних і методичних основ дослідження сприяли фундаментальні загальнонаукові праці В.Г.Афанасьєва, І.В.Бєстужева-Ляди, Н.Н.Нечєєва, Я.Дітриха, І.В.Котлярова, Е.Г.Файєна та інших.

Для розробки теоретичних і організаційних основ системи підготовки бібліотечних кадрів у Мадагаскарі використані основоположні праці К.І.Абрамова, В.С.Бабича, А.К.Бакланда, Дж.Британа, Д.Іванса, В.О.Ільганаєвоу, А.В.Соколова, Дж.Шири, Т.Кулера, А.С.Чачко, В.І.Чепєєва та інших.

Структурно-змістовні особливості підготовки, підвищення кваліфікації бібліотечних кадрів розглядалися в дисертаціях Т.А.Жданової, Е.А.Медведєвої, В.К.Клюєва, Д.Е.Почепцової, Е.К.Скнар та інших.

Проблемам спеціалізації бібліотечної освіти присвячені роботи К.І.Абрамова, І.А.Андрєєвої, Е.К.Беспалової, Дж.Дектона, О.П.Довгоголої, Л.П.Каліберди, К.Т.Сєліверстової, З.І.Скоблєцової, Н.А.Слєднєвої, М.С.Слободяника, В.І.Тєрєшина, Л.Б.Тєрєпєнікової, О.М.Хропача та інших.

Надзвичайно важливим для дисертаційного дослідження є аналіз впливу на бібліотеку і бібліотечну освіту інформатизації суспільства в публікаціях Л.З.Амлінського, В.С.Бабича, В.О.Ільганаєвої, Н.Мура, Р.Кінча, М.Купєра, М.І.Сєнченка, К.В.Тєраканова, Н.І.Тюліної, Дж.Шіри, В.О.Яковлєва та інших.

Сучасні погляди на бібліотечну освіту збагачені теоретичними працями, в яких бібліотечний соціальний інститут розглядається як важлива складова частина системи соціальних комунікацій. Такий підхід активно розвивається в працях Р.С.Гіляревського, Д.Іванєва, В.О.Ільганаєвої, М.Л.Колчінського, О.О.Корінного, М.Купєра, М.С.Слободяника, Е.Л.Шєпіро, Дж.Шіри та інших. Відзначимо, що підготовка бібліотечно-інформаційних кадрів становить об'єкт програмної діяльності ЮНЕСКО, яка у 1977 році приступила до реалізації програми гармонізації бібліотечної, архівної, музейної освіти на єдиній загальнонауковій, загальнопрофесійній основі. Незважаючи на постійний інтерес і багату кількість досліджень, все ж таки не вдалося подолати обмеженість підходів до вирішення проблеми. На наш погляд, це обумовлено перевагою одного з її багатьох аспектів: організаційного, змістовного, соціологічного, соціально-психологічного та ін. Потрібно було знайти такі методолого-методичні підходи, які б допомогли розглянути процес підготовки кадрів для бібліотек у комплексі, а також такі, які б відповідали новому рівню розвитку бібліотечної сфери діяльності. Сучасний рівень розробленості питання в значній мірі вплинув на характер змісту даного дисертаційного дослідження.

Методологічно дисертація ґрунтується на діалектичних принципах наукового пізнання. В її основу покладено системний, інформаційний та модельний підходи.

Вірогідність наукових положень та висновків забезпечується теоретичними обґрунтуваннями вихідних положень, використанням комплексу взаємодоповнюючих методів, адекватних меті і завданню дослідження. Зокрема використані методи: аналізу соціальних систем при розгляді системної організації бібліотечної сфери; обґрунтування виходження бібліотекознавства до системи знань і документально-інформаційного аналізу взаємозв'язків у спеціальному інституті освіти; "рефлексивного синтезу" у пошуках основних елементів моделі професійної підготовки бібліотечних кадрів; факторного аналізу у визначенні сукупності зовнішніх і внутрішніх факторів функціонування і розвитку професійної освіти; технологія проектування соціальних об'єктів, для розробки системи бібліотечної освіти в Мадагаскарі.

МЕТОД ДОСЛІДЖЕННЯ є розробка моделі системи підготовки бібліотечно-інформаційних кадрів на Мадагаскарі. Досягнення поставленої мети породжує цілий ряд методологічних проблем, які враховувались у вирішенні завдань дослідження. Накреслимо основні з них.

По-перше, посилення взаємозв'язків і взаємообумовленості у сучасному світі орієнтують на те, щоб у розгляді національних проблем враховувати глобальні зміни у світі, їх вплив на соціально-економічні, політичні, культурні умови конкретної країни.

По-друге, при вирішенні проблем галузевої професійної освіти слід брати до уваги зміни, що відбуваються у соціальному інституті освіти.

По-третє, вирішення проблем галузевої професійної освіти потрібно шукати у предметному полі діяльності. У зв'язку з цим виникає необхідність виходу за рамки бібліотекознавства і залучення результатів і досягнень багатьох наукових суміжних дисциплін, а крім того, розглянути теоретико-методологічне поле дослідження.

На підставі аналізу розробленості проблеми і вивчення соціально-культурних умов Мадагаскару виникла гіпотеза, відповідно до якої новий рівень розвитку суспільних підсистем потребує застосування особливої технології для їх створення і розвитку. Такою технологією може бути соціальне проектування,

що вимагає визначення основних складових частин, конструктив, індикаторів, які виступають основою моделі об'єкту.

У відповідності з метою і гіпотезою дослідження вирішувалися такі завдання:

- аналіз конкретних умов формування соціального замовлення на створення системи підготовки бібліотечних кадрів на Мадагаскарі;
 - вивчення сучасного стану освіти та підготовки бібліотечних кадрів на Мадагаскарі;
 - визначення основних індикаторів, що характеризують підготовку бібліотечних кадрів та основні елементи технології проектування системи бібліотечної освіти;
 - розробка проектних рішень з системи бібліотечної освіти.
- Всі вказані завдання вирішувались, виходячи з умов і потреб держави Мадагаскар.

Наукова новизна дослідження обумовлена обґрунтуванням концептуальної моделі системи професійної бібліотечної освіти, розробкою основних конструктив цієї моделі, технології її реалізації, характеристикою основних проектних рішень відносно кожного елемента системи підготовки спеціалістів бібліотечно-інформаційної галузі.

На захист вносяться такі положення.

1. Основні принципи створення системи підготовки бібліотечних кадрів на Мадагаскарі. Основні функції та характеристики системи бібліотечної освіти в ДРМ як об'єкту спеціального проектування, що пов'язані з формуванням державної політики в області соціально-економічного розвитку країни.

2. Методичні засади технології проектування системи бібліотечної освіти, в тому числі:

- дослідження характеристик основних складових елементів системи освіти в цілому та в межах галузі;
- розробка соціального проекту у відповідності з основними цілями та підцілями для системи освіти бібліотечних фахівців в межах існуючої системи середньої фахової та вищої освіти.

3. Теоретико-концептуальний опис елементів концептуальної

моделі системи бібліотечної освіти.

4. Проектна модель системи бібліотечної освіти на Мадагаскарі, яка подана у вигляді опису цілей, структури та змісту етапів, вимог до результатів підготовки бібліотечних кадрів.

В технології проектування соціальної підсистеми, якою є освіта, можна виділити такі етапи здійснення проекту:

- 1/ розробку суспільних конструктів освіти;
- 2/ визначення характеристик конструктів освіти в цілому за галузевим принципом;
- 3/ накреслення конкретних заходів щодо створення об'єкта, який проектується, системи освіти в цілому чи галузевої системи освіти;
- 4/ розроблені теоретико-методологічні конструкти концептуальної системи бібліотечної освіти, методологія соціального проектування у відтворенні бібліотечної підсистеми бібліотечної освіти;
- 5/ проектна модель системи бібліотечної освіти являє собою опис етапів, мети, структури, змісту, результатів підготовки бібліотечних кадрів.

ПРАКТИЧНА ЗНАЧИМІСТЬ роботи пов'язана, в першу чергу, з розробкою етапів реалізації проекту системи підготовки бібліотечних кадрів на Мадагаскарі, а також основних індикаторів підсистеми БСІ Мадагаскару, які можуть служити як основою для розробки системи підготовки бібліотечних кадрів, так і для подальшого її розвитку. Безпосереднє практичне значення має методика реалізації технології проектування стосовно до системи бібліотечної освіти. Практичним результатом роботи є також проектна модель системи підготовки бібліотечних кадрів на Мадагаскарі, яка може бути використана як основа для розробки конкретних програм-моделей для різних ступенів професійної освіти.

Проектні рішення за основними конструктами системи підготовки бібліотечних кадрів можуть бути застосовані у розробці навчальних планів для різних рівнів підготовки бібліотечних спеціалістів.

Апробація роботи. Основні положення дисертації апробовані на Міжнародній науковій конференції "Бібліотека в сучасному соціокультурному контексті" /Київ, 1993 рік/, на наукових кон-

ференціях професорсько-викладацького складу і аспірантів Київського та Харківського державних інститутів культури та в публікаціях у спеціальних виданнях.

Структура дисертації.

Необхідність досягнення поставленої мети і завдань дослідження визначили таку структуру дисертації: вступ, три розділи, заключення, додатки і список використаної літератури.

II. ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У вступі розкривається актуальність роботи, її мета, предмет, об'єкт, гіпотеза дослідження, його методологія і методика, визначений перелік основних положень, що виносяться на захист.

У першому розділі "Характеристика умов формування загальних потреб у створенні системи підготовки бібліотечних кадрів на Мадагаскарі" приведено соціокультурний аналіз сучасного Мадагаскару, вивчаються основні складові життєдіяльності держави, політична ситуація, демографічне положення, економіка, культура, релігія та ін.

Для вироблення теоретичних обґрунтувань бібліотечної освіти вивчені також стан бібліотечної справи на Мадагаскарі і сучасні вимоги до бібліотечних працівників, що сформувався у професійній світовій співдружності. Останнє обумовлено саме тією обставиною, що, незважаючи на різний рівень розвитку бібліотечної системи у різних країнах, проблема підготовки бібліотечних і інформаційних працівників є однаково гострою для всіх.

Бібліотечна справа розпочала свій розвиток у другій республіці з 1972 року. Вперше було створено Міністерство культури і мистецтва. У теперішній час уряд Демократичної республіки проводить ефективні заходи щодо розширення і удосконалення бібліотечної справи. Проте через фінансові труднощі уряд не зміг здійснити у повній мірі накреслену програму. У теперішній час у країні нараховується 515 бібліотек.

Найбільшими бібліотеками країни є Національна бібліотека і бібліотека університету. Вони знаходяться у віданні Департаменту культури і мистецтва Міністерства освіти Мадагаскару.

Відсутність централізованої бібліотечної системи країни призводить до руйнування залежної від неї організаційної струк-

тури, а отже діяльності бібліотек і центрів документації як соціальних інститутів /структур/.

Крім універсальних і спеціальних, у країні існують публічні та навчальні бібліотеки. Проте вони не мають єдиної системи управління і координації й елементарних прав.

У бібліотеках Мадагаскару всього 47 чоловік, які мають бібліотечну освіту. З них тільки 15 спеціалістів одержали вищу бібліотечну освіту. Професійний рівень цих спеціалістів порівняно високий, але в той же час потребує удосконалення, своєчасного підвищення. У всіх бібліотеках країни спеціалісти мають перенавантаження.

Бібліотечна сфера Мадагаскару потребує планомірної організації з урахуванням сучасної теоретико-методичної бази.

Інформаційне забезпечення бібліотечної сфери недостатнє. Єдиний щоквартальний бюлетень "Індрал Міссу", що перекладається на російську мову, виходить один раз, публікує інформацію про книги, журнали, газети, платівки та інші матеріали, які виходять у країні.

Національна бібліотека сумісно з університетською видає "Національну бібліографію Мадагаскару", у якій містяться відомості про всі книги, журнали, газети, плакати, ноти, диски, що надходять з усіх регіонів країни.

Наявність національної бібліотечно-інформаційної мережі може відіграти важливу роль у розвитку народного господарства і економіки країни. У зв'язку з цим необхідно створити сучасну структуру, яка б відповідала останнім вимогам часу.

Проведення аналізу сфери бібліотек Мадагаскару з позицій концепції соціального інституту, дозволило встановити наступне: бібліотечна сфера Мадагаскару переживає процес інституалізації. Бібліотечна практика у країні ще тільки знаходиться на стадії формування наукових, інформаційних аспектів бібліотечної діяльності, організаційного становлення мережі бібліотек, функціонального розмежування діяльності бібліотек різних типів, видів і органів НТІ.

У теперішній час йде диференціація мережі бібліотек: зростає чисельність публічних бібліотек, з'являються нові спеціальні бібліотеки і низові органи науково-технічної інформації. Окрема мережа бібліотек, яка складається з державних, навчаль-

них, спеціальних, академічних бібліотек, що практично не взаємодіють між собою, не має чітко визначених функцій у єдиній системі бібліотечно-інформаційного обслуговування населення. В цілому, у системі бібліотек, яка існує лише структурно, відсутні загальні цілі функціонування і підділі для кожної з мережі бібліотек. Правовий бік діяльності бібліотек Мадагаскару виражається лише кількісними показниками чисельності бібліотек. У країні відсутній бібліотечний закон. Вважаємо, що це лише одна з основних причин, що заважає розвитку бібліотечної системи. Однак для того, щоб досягти реальних зрушень у організації діяльності бібліотечних закладів, необхідно створити високопрофесійний загін працівників. Для бібліотечної сфери потрібні спеціалісти, здатні накреслити й виконувати програму розвитку бібліотек і виконання їх соціальних функцій, сприйняття нових тенденцій.

У другому розділі "Основні тенденції у підготовці бібліотечних кадрів у світовій співдружності" розглянуті сучасні проблеми освіти і можливості їх вирішення. Вивчений світовий досвід підготовки бібліотечних кадрів, програми навчання, набір певних дисциплін, організація навчального процесу тощо. Подані також основні вимоги до бібліотечно-інформаційних спеціалістів, аналізуються змістовні аспекти їх підготовки в умовах інформаційного суспільства.

Вивчення сучасної ситуації у галузі професійної освіти дозволяє зробити висновок про те, що пошук конструктивних бібліотечно-інформаційної освіти, як елемента системи освіти у цілому, може відбуватися на нових засадах: методологічний, техніко-технологічний, змістовний, психологічний. Наповнення цих конструктивних є необхідним змістом перетворень у рамках кожної галузі. Іншими словами, вони є важливими структурно-змістовними аспектами удосконалення галузевої освіти. Але це лише верхній рівень опису спрямувань, необхідних для удосконалення галузевої освіти. Середній рівень складають характеристики тих аспектів, які виявляються в результаті аналізу сфери діяльності спеціалістів, змісту, засобів і форм існування освіти у даній сфері. Третій рівень визначення змін галузевої освіти являє собою конкретні заходи по створенню або удосконаленню просвітницької системи /елемента галузі, у іншому випадку, підсистеми бібліотечної освіти у рамках БСІ/.

Зміни у характері і змісті бібліотечної праці, що обумовлені запровадженням засобів автоматизації, визначають сьогодні тенденції до розвитку бібліотечної освіти у багатьох країнах світу. Необхідні якісно нові підходи до формування системи підготовки бібліотечних працівників.

Таким чином, загальні вимоги до бібліотечного фахівця, що обумовлені змінами у системі освіти як спеціального інституту, можна визначити так: науковість, гуманітаризація, у тому числі гуманізація, широка професійна орієнтація з наступною вузькою спеціалізацією /див. також розділ П, п.2.1/.

Виходячи з аналізу характеристик бібліотечно-інформаційної сфери діяльності, слід назвати декілька блоків вимог до професійної підготовки бібліотечних працівників.

1-й блок – методологічний – орієнтується на соціально-інформаційну науку, бібліотеки розглядаються як підсистеми документально-інформаційних комунікацій; спирається на сучасний стиль наукового мислення; передбачає оволодіння сучасними методами пізнання, вивчення стану і тенденцій у освітній системі в цілому.

2-й блок – технологічний – має спрямування на сучасні бібліотечно-інформаційні технології з використанням електронної техніки, нових носіїв інформації, техніки зв'язку, позапаперової комунікації в суспільстві у цілому.

3-й блок – інструментальний, що можна визначити як засоби і методи діяльності у даній сфері, що спрямовані на досягнення певної мети і завдань, обумовлених інформаційними потребами суспільства.

4-й блок – змістовно-предметний. Це – комунікативна складова сфери діяльності, її наукові підвалини, взаємозв'язок з іншими сферами.

5-й блок – організаційний. Він передбачає звернення до закономірностей здійснення діяльності, функціонування і розвитку організаційних форм, управління, планування, рівня організації діяльності у цілому.

6-й блок – історичний. Це – розкриття генезису розвитку бібліотеки, системи освіти у цілому, соціально-історичної ситуації, в якій функціонує бібліотека.

7-й блок – кваліфікаційний. Він охоплює рівні завдань, що

вирішуються, а також кількість певного обсягу знань, вмій, навичок.

Вважаємо, що саме з врахуванням цих блоків, їх використання повинні формулюватися вимоги до фахівця і реалізовуватися потім у конкретних заходах з проектування бібліотечно-просвітницької системи. Блоки включають змістовні орієнтири як для загальнонаукової, так і для спеціальної підготовки.

Слід визначити, що у теперішній час найбільшій уваги набувають організаційний, технологічний, історичний блоки.

Були проаналізовані конкретні засоби з реалізації проєктів підготовки бібліотечних кадрів, навчальних планів, структури, методів навчання у бібліотечних школах різних країн.

Нами визначена характерна тенденція до зближення підготовки бібліотечно-інформаційних працівників у країні, в той же час ще не переборені психологічні бар'єри у взаємодії цих фахівців. Відзначимо також відсутність єдиної теоретико-методологічної бази у підготовці кадрів, недостатню розробку теорії соціальної комунікації й соціальної інформатики.

Виходячи з аналізу навчальних планів і організації підготовки бібліотечних кадрів, відзначимо помітне прагнення не відставати від практики, що швидко змінюється, і навіть спробу випередити, передбачити майбутній розвиток бібліотек.

Однак, очевидний і той факт, що поки не вдається знайти загальні теоретико-методологічні підвалини для гармонізації освіти бібліотечарів, інформатиків, архівістів та інших спеціалістів документально-інформаційної сфери.

Оскільки ми пов'язуємо вирішення проблеми бібліотечної освіти з формуванням державної політики, то вона набуває аспекту управління соціальною підсистемою. При розробці моделі бібліотечної освіти на Мадагаскарі уявляється важливим використати технологію проектування соціальних об'єктів.

У третьому розділі "Проєктні основи створення системи бібліотечної освіти на Мадагаскарі" розроблена модель бібліотечної освіти на Мадагаскарі. При цьому подана характеристика соціального проектування /об'єкт, завдання, цілі/, викладений принцип застосування вказаного підходу до розробки моделі системи підготовки бібліотечних спеціалістів на Мадагаскарі. У даному розділі описані технологічні складові, які допоможуть пов'язати

ти разом одержані відомості відносно умов функціонування інституту освіти країни, бібліотечного соціального інституту і бібліотечної освіти як підсистеми освітньої системи країни і елементу ВСІ.

Необхідність залучення інструментарія інших наук, у даному випадку загальної теорії управління, теорії великих соціальних систем, системотехніки обумовлена новим рівнем розвитку різних видів сучасної соціальної практики. До останніх у повній мірі можна віднести інститут освіти і бібліотечний соціальний інститут. Дані, які були одержані шляхом факторного аналізу цих об'єктів; підтверджують наявність великої кількості залежностей, які повинні бути враховані у розв'язанні проблеми їх удосконалення, розвитку, підтверджують зростаючу складність цих об'єктів, як з точки зору структури функцій, так і змісту діяльності у цій сфері.

Важливішою характеристикою проектування системи бібліотечної освіти на Мадагаскарі виступають умови функціонування об'єкта. Умови були розглянуті нами за групами: соціально-історичні, соціально-економічні, культурні, політичні, демографічні, науково-технічні, мовні та інші. Ці умови складають проектний фон, тобто сукупність зовнішніх по відношенню до системи професійної бібліотечної освіти умов, які впливають на їх функціонування і розвиток. Виходячи з цих умов, визначені такі конструкти проектування системи бібліотечної освіти на Мадагаскарі, як соціальний заказ, цілі, норми.

Враховуючи функціонально-часову послідовність проектної діяльності, ми визначили такий характер роботи, як концептування. Результат роботи - це обґрунтування конструктів майбутнього реального проекту, тобто наукового обґрунтування соціально-технічної, тесретичної моделі. Така модель відбиває процес цілеспрямованого створення об'єкта соціального проектування. Остаточний проект-програма може бути представлена у вигляді конкретних заходів до його реалізації, який може бути лише результатом конструювання. Але це вже є змістом подальшої розробки проблеми, у якій повинні бути враховані реальні можливості та обмеження.

Технологія відтворення обраного нами об'єкта виключає наступні етапи:

№ етапу	Зміст	Значення
1. Визначення (з'ясування) сутності суспільної потреби у створенні системи підготовки кадрів у країні.	Відсутність підготовки бібліотечних працівників на Мадагаскарі, система бібліотек, що розвивається, система соціальних комунікацій, яка формується, свідчать про наявність перспективної потреби кадрів, здатних організувати, вести і експлуатувати документальні масові і інформаційні системи.	
2. Визначення мети розробки соціального проекту.	В умовах обмежених фінансових ресурсів необхідне створення підсистеми освіти, мета якої є виявлення підходів до створення системи підготовки бібліотечних працівників.	
3. Збір необхідної інформації, що характеризує зовнішні і внутрішні фактори розвитку об'єкта.	Характеристика соціально-історичних, соціально-економічних, соціальних та інших факторів, особливостей виникнення, становлення і функціонування БСІ на Мадагаскарі.	
4. Формування завдання з проектування і концептуальних позицій моделі.	Розробка конструктивів моделі системи бібліотечної освіти: соціального замовлення, мети, форми, структури і індикаторів моделі (методологічний, технологічний, інструментальний, змістовно-предметний, організаційний, історичний і кваліфікаційний аспекти).	
5. Формування рішення відносно обраних концептуальних позицій моделі соціального об'єкта.	Етапи реалізації моделі, структура і рівні освіти, зміст її.	

Технологія, яку ми пропонуємо, з урахуванням змістовних аспектів етапів, характерних для бібліотечної підсистеми, може бути використана як для всієї бібліотечної освітньої підсистеми, так і для її складових: нижньої, середньої і вищої ланок.

Це - лише концептуальний рівень реалізації проектування соціального об'єкта. Тобто, у процесі формування моделі підготовки бібліотечних працівників на Мадагаскарі повинні бути враховані як сьогоденні потреби, так і потреби суспільства, що формуються у ході реалізації програми соціально-економічного розвитку, входження до цивілізованої співдружності держав.

На реалізацію соціального заказу у даній державі спрямовані такі заходи:

- збільшення мережі бібліотек і наявність достатньої кількості спеціалістів на робочих місцях, що є у бібліотеках;
- використання можливостей власної освітньої системи /з урахуванням обмежених фінансових ресурсів/;
- підготовка професорсько-викладацького складу для освітньої системи Мадагаскару на основі вивчення досвіду підготовки фахівців у інших країнах;
- цілеспрямоване навчання спеціалістів, здатних забезпечити не тільки функціонування соціального об'єкта, але і його подальший розвиток.

На цій основі розроблена теоретична модель матричної форми, етапи, що мають позицію, їх змістовне значення і конкретні рішення.

В умовах сучасного Мадагаскару першим етапом реалізації моделі є включення підготовки бібліотечних працівників до системи професійної освіти, що функціонує в країні. Підготовка бібліотечних працівників у сучасній освітній системі вже сьогодні може забезпечити навчання спеціалістів молодшого і вищого рівня.

На базі середньої школи /навчання 2 роки/ може готуватися молодший бібліотечний персонал.

Вища галузева освіта /проходження курсової підготовки у структурі університетів від 9 місяців до 2-х років у залежності від спеціалізації і результатів навчання/ дає можливість одержати таких фахівців з спеціальностей, як документаліст-бібліотекар, інформатик з присвоєнням йому звання бакалавра чи магістра.

На першому етапі передбачається провести відбір і підготовку спеціалістів, здатних до викладацької діяльності, з числа викладачів вищої школи Мадагаскару і спеціалістів-практиків. Вважимо за можливе використати практику залучення для консультування і читання курсів спеціалістів з-за кордону.

Реалізація першого етапу проекту повинна забезпечити створення необхідних умов для подальшого розвитку системи підготовки бібліотечно-інформаційних кадрів. До цих умов належать: формування робочих місць, корпусу викладачів-спеціалістів документально-інформаційної сфери, створення необхідної бази навчально-методичних матеріалів, розвиток інформаційної складової БІ, формування матеріально-технічної бази для професійної підготовки бібліотекерів та інформатиків.

Другий етап реалізації проекту пов'язаний із створенням власної системи підготовки бібліотечно-інформаційних кадрів з урахуванням специфіки освітньої системи країни. Елементами такої системи можуть бути: ліцей, університет, курси при університеті. У будь-якому випадку конкретна програма створення чи розвитку системи підготовки спеціалістів повинна бути доповнена глибокою доробкою фінансово-економічного аспекту проекту і розрахунками щодо потреб у кадрах з урахуванням реальних місць, що є у наявності, й динаміки їх розвитку. Це може стати предметом самостійного експрес-дослідження. На сьогодні існує достатня кількість методик розрахунків щодо потреб у кадрах, у тому числі й у сфері документально-інформаційних комунікацій.

Етапність реалізації проекту - це перша частина моделювання системи освіти. Друга частина являє собою цілий ряд концептуальних положень, які повинні скласти основу для вироблення конкретних заходів для створення програми з розвитку системи підготовки кадрів для бібліотек на Мадагаскарі. Такі основні концептуальні положення щодо створення проекту моделі системи підготовки бібліотечних кадрів на Мадагаскарі.

В заключенні підведені підсумки дослідження, сформульовані основні висновки роботи в цілому.

У додатку вміщені: карта Республіки Мадагаскар з етніотраєвним розподілом і показниками розвитку будівництва бібліотек у країні; типи і види бібліотечно-інформаційних закладів, структура загальної і спеціальної освіти Мадагаскару.

Наслідки проведеного дисертаційного дослідження дозволили зробити ряд висновків:

1. В епоху інформаційного "вибуху" підвищується обсяг інформаційної продукції, зростають інформаційні потреби і запити. Для розробки і поширення інформації необхідні висококваліфіковані спеціалісти, кількість яких не задовольняє потреб Мадагаскару. У країні відсутні структури для підготовки бібліотечно-інформаційних кадрів.

Проблема підготовки бібліотечно-інформаційних кадрів у теперішній час є актуальною для країн з різним рівнем розвитку, в тому числі й для Мадагаскару.

2. На Мадагаскарі відсутня централізована бібліотечна система, що й призводить до руйнування залежних від неї організаційних структур. Бібліотеки країни позбавлені єдиної системи управління і координації. У системі бібліотек відсутні загальні цілі функціонування і підріли для кожної з мережі бібліотек.

Аналіз бібліотечної сфери Мадагаскару з позицій соціально-го інституту дозволяє зробити такий висновок: бібліотечна сфера країни переживає процес інституалізації. Бібліотечна практика знаходиться у початковій стадії формування її діяльності.

3. Аналіз структури освіти Мадагаскару підтверджує належність необхідних передумов для постановки і вирішення питання щодо підготовки національних бібліотечно-інформаційних кадрів. До таких умов можна віднести: об'єктивні потреби розвитку виробництва, науки, освіти і культури; входження у світову співдружність; налагодження системи загальної і професійної освіти; наявність системи університетів і академічних центрів у провінції; доступність початкової, середньої і вищої освіти для населення країни і т.ін.

4. Вивчення сучасного стану професійної освіти дозволяє стверджувати, що не можна обмежуватись тільки традиційними методами створення системи освіти. Вона може будуватися на нових засадах: методологічних, змістовних і психологічних, які є структурно-змістовними аспектами здійснення галузевої освіти.

До загальних вимог утворення системи освіти можна віднести: науковість, гуманітаризацію, широку професійну орієнтацію з наступною вузькою спеціалізацією.

5. Рівень розвитку бібліотечної сфери потребує застосування адекватних методів її вивчення й удосконалення. Одним з таких методів є метод соціального проектування, який передбачає максимально повне використання можливостей суспільної підсистеми і суспільства в цілому.

У процесі дослідження сформована концептуальна модель системи підготовки бібліотечних кадрів на Мадагаскарі.

Створення системи підготовки бібліотечних кадрів орієнтовано на основні вимоги до спеціалістів цих кваліфікацій, які формуються під впливом тенденцій інформатизації суспільства і поширення глобальних інформаційних систем. На якому б рівні інформатизації суспільства не знаходилась та чи інша країна, визначальним для її наступного розвитку є доступ до світових бібліотечно-інформаційних ресурсів. Це зрештою і визначає основні складові соціального проектування нових і удосконалення вже діючих систем підготовки бібліотечно-інформаційних спеціалістів. Інші організаційні, методологічні і технологічні фактори мають допоміжне значення. Проте, врахування сукупності всіх зовнішніх і внутрішніх факторів є необхідною умовою для проектування параметрів системи підготовки професійних кадрів. Ці положення необхідно враховувати у процесі розробки державної соціально-культурної політики, зокрема, в галузі спеціальної освіти.

За темою дисертації опубліковані роботи:

1. Проблеми бібліотечної освіти на Мадагаскарі. - Бібліотека і бібліотечна професія в умовах інформатизації суспільства// Всеукраїнська наукова конференція, 22-24 вересня 1993 р. Тези доповідей. - К., 1993. - С.35-36.

2. Глобалізація проблем освіти та вплив на локальні програми розвитку вищої освіти// Збірник аспірантських робіт. -К., 1994. - С.8-12.

3. Застосування методології і методики соціального проектування у бібліотечній сфері// Наукова бібліотека в сучасному соціокультурному контексті: Міжнародна наукова конференція, 12-15 жовтня 1993 р. Тези доповідей. Частина I. - К., 1993. - С.27-29.

AB 30.348

AB 30.348